

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СТРОК ІННА АНАТОЛІЇВНА

УДК 343.98:343.615

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ
УШКОДЖЕНЬ, ЗАПОДІЯНИХ У СТАНІ СИЛЬНОГО
ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
ЧЕРНЕЦЬ Микола Глібович Харківський національний університет внутрішніх справ, доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ШАЙТУРО Ольга Павлівна, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент
МЕЛЬНИК Олег Володимирович, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри кримінального процесу

Захист відбудеться «24» червня 2021 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий «24» травня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні суспільні реалії питання безпеки суспільства від злочинності перетворюють у ранг пріоритетної соціальної проблеми, що вимагає прийняття кардинальних правоохоронних рішень. Базу для них повинна створити науково обґрунтована кримінологічна та криміналістична інформація про дійсний стан захищеності людей від злочинності, її об'єктивні показники та детермінанти, ресурсне забезпечення запобігання злочинам, особливо та частина, яка безпосередньо зачіпає життя, здоров'я, права та свободи людини і громадянина. Ці питання лягли в основу розвитку нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаних із втіленням ідеї безпеки, захисту життя та здоров'я людини.

Згідно зі ст.ст. 3 і 27 Конституції України людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищими соціальними цінностями. Тому розкриття та розслідування злочинів проти життя та здоров'я, честі, гідності, недоторканності особи – особлива і відповідальна задача Національної поліції України.

Кримінальний кодекс України, розділ II Особливої частини «Злочини проти життя і здоров'я особи» містить 31 статтю, проте криміналістикою розробляються методики тільки щодо тих складів злочинів, які містять певну специфіку. Особливу суспільну небезпеку становлять злочини, що посягають на життя та здоров'я особи (розділ II КК України). До суспільно-небезпечних діянь, які посягають на найбільш цінні права людини відносяться умисні тяжкі тілесні ушкодження, вчинені у стані сильного душевного хвилювання (ст. 123 КК України).

Кримінологічні дослідження та статистичні дані Офісу Генерального прокурора України свідчать про те, що динаміка вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 123 КК України, поступово зменшилася від 467 злочинів у 2018 році до 215 злочинів на початку 2020 року. Водночас науковці відзначають високий рівень латентності злочинів проти життя та здоров'я, а відповідно обліки стану злочинності не відображають об'єктивну криміногенну ситуацію в державі.

Окреслені актуальні питання створюють потребу в поглибленому аналізі таких кримінальних правопорушень, як умисні тяжкі тілесні ушкодження, вчинені у стані сильного душевного хвилювання, та криміналістичному забезпеченні їх виявлення, розслідування та попередження. У зв'язку з чим важливою є теоретична розробка комплексу науково-обґрунтованих засобів та методів протидії вказаним злочинам.

Окремі аспекти методики розслідування певних видів злочинів загалом та умисних тяжких тілесних ушкоджень зокрема висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних учених: Ю. П. Аленіна, О. М. Бандурки, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, П. Д. Біленчука, О. М. Васильєва, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, М. В. Гузя, М. В. Даньшина, В. Г. Дрозд, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, О. Н. Колесниченко, В. П. Колмакова, О. О. Книженко, В. О. Коновалової, М. В. Костицького, В. В. Лисенка, В. Г. Лукашевича, Т. О. Лускатової, Є. Д. Лук'янчикова, В. О. Малярів, Г. А. Матусовського, О. В. Мельника, В. О. Образцова, О. В. Пчеліної, О. С. Саїнчина, С. О. Сафронова, М. О. Селіванова, Р. Л. Степанюка, О. С. Тарасенко, В. В. Тіщенко, М. Г. Чернеця, О. В. Шайтуро, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, М. Г. Щербаковського, Р. М. Шехавцова, Б. В. Шура, О. О. Юхна та інших. Безумовно, у працях вказаних вчених сформульовано принципово важливі положення, однак більшість із них стосуються загальних питань методики розслідування окремого виду (групи) злочинів. На сьогодні у вітчизняній криміналістичній науці відсутні комплексні дослідження проблем розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, що вказує на недостатність вирішення цього наукового завдання.

Таким чином, формування методики розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, є особливо актуальним та своєчасним науковим завданням та свідчить про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дослідження відповідає положенням Стратегії реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р, та Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 693-р., Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є формування методики розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених

у стані сильного душевного хвилювання та розробка рекомендацій щодо її використання під час досудового розслідування зазначеного виду злочинів.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких *завдань*:

- визначити теоретичні передумови формування криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- встановити обстановку вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- розкрити типові способи та сліди умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- охарактеризувати особу злочинця та потерпілого умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- розглянути особливості початку кримінального провадження та обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- виділити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, та відповідні їм алгоритми дій слідчого;

- окреслити типові слідчі ситуації та тактичні операції наступного етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- з'ясувати особливості огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- надати характеристику тактиці допиту підозрюваних і свідків під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- висвітлити особливості слідчого експерименту під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання;

- визначити судові експертизи, що проводяться під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають та розвиваються у процесі розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Предмет дослідження – методика розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ та процесів. Аксиоматичний метод використано під час дослідження нормативно-правових актів та опрацювання теоретичного апарату з метою формулювання базових понять та категорій (підрозділ 1.1, розділ 3); застосування порівняльно-правового методу дозволило встановити типові слідчі ситуації початкового та наступного етапів розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, та відповідні їм алгоритми дій слідчого (підрозділи 2.2, 2.3); системно-аналітичний метод використано для з'ясування сутності ключових понять проблеми дослідження (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1); використання функціонального аналізу дозволило з'ясувати особливості огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання (підрозділ 3.1). Логіко-семантичний метод дозволив розглянути особливості тактики допиту підозрюваних і свідків під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання (підрозділ 3.2); системно-структурний метод застосовувався для визначення змісту слідчого експерименту та судових експертиз під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання (підрозділи 3.3 та 3.4). На основі аналізу та синтезу сформульовані висновки і пропозиції щодо використання методики розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Теоретико-методологічну основу дисертації складають: монографії, підручники і навчальні посібники, наукові статті щодо предмета дослідження, а також загальні положення криміналістики, кримінального права, кримінального процесу, психології, кримінології.

Нормативно-правову базу дослідження складають Конституція України, закони України, міжнародні акти, ратифіковані Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство, накази МВС України та Національної поліції України, що регулюють суспільні відносини у сфері розслідування злочинів.

Емпіричну базу дослідження складають аналітичні та статистичні матеріали, відомості Єдиного державного реєстру судових рішень, узагальнення судової практики у кримінальних провадженнях щодо умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, вивчення автором 100 матеріалів кримінальних

проваджень за ст. 123 КК України, а також результати анкетування 50 слідчих Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом проблем, що розглядаються, дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, у якому на основі сучасних положень кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, узагальнення слідчої й судової практики визначено основні елементи криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, сформульовано методичні положення щодо розслідування цих кримінальних правопорушень. При цьому отримано низку нових теоретичних і важливих у практичному відношенні положень, а саме:

вперше:

- розкрито структуру криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, що складається з таких елементів: способи вчинення злочину, слідова картина злочину (час, місце, типові сліди), особа потерпілого та особа злочинця, обстановка вчинення злочину;

- визначено типові ознаки особи, що вчиняє умисні тяжкі тілесні ушкодження у стані сильного душевного хвилювання: переважно чоловік, який перебуває в активному працездатному віці, має повну загальну середню освіту, знайомий із потерпілою особою;

- виділено групи осіб, які можуть бути свідками під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання (свідки-очевидці, які знайомі або не знайомі з потерпілим та підозрюваним; свідки-очевидці з числа близьких родичів потерпілого та підозрюваного; свідки-очевидці з числа медичного персоналу, які надавали потерпілому медичну допомогу);

удосконалено:

- наукові положення щодо структури та змісту типових способів вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень у стані сильного душевного хвилювання та їх криміналістичну характеристику;

- тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, шляхом надання практичних рекомендацій щодо особливостей проведення допитів, опитування, пред'явлення для впізнання, слідчих оглядів, обшуків, тимчасових доступів до речей і документів;

- теоретичні та практичні основи використання можливостей судових експертиз при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання;

– типізацію слідчих ситуацій початкового та наступного етапів розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання та відповідно до них алгоритми дій слідчого;

дістали подальшого розвитку:

– особливості отримання інформації про умисні тяжкі тілесні ушкодження, вчинені у стані сильного душевного хвилювання, виявлення ознак вказаного злочину й проведення перевірки первинних відомостей про подію до початку кримінального провадження;

– поняття «типова слідча ситуація», у якому підкреслено, що компоненти типової слідчої ситуації притаманні окремому виду кримінального правопорушення та характеризують умови, обставини, стан певного етапу розслідування злочину та визначають подальші його напрями;

– криміналістичні рекомендації щодо організації та проведення тактичних операцій «встановлення очевидців», «встановлення потерпілого», «розшук злочинця», «затримання злочинця», «вивчення особи підозрюваного» під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання;

– положення щодо тактики проведення огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання шляхом розкриття особливостей виявлення та дослідження типових слідів на місці вчинення злочину;

– рекомендації щодо організації та проведення слідчого експерименту під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Особистий внесок здобувача полягає в розробленні нового підходу до розв'язання теоретичних та методичних проблем розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання. Дисертація містить результати власних досліджень автора. У разі використання ідей, результатів і текстів інших авторів наведені посилання на відповідне джерело. Викладені в дисертації положення, що відбивають її наукову новизну, розроблені автором самостійно.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані:

– у *правоохоронній сфері* – для підвищення професійної майстерності практичних працівників органів досудового розслідування Національної поліції України під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання;

– у науково-дослідній сфері – з метою поглиблення існуючих уявлень про криміналістичні методики розслідування злочинів, що є підґрунтям для подальшої наукової розробки проблем досудового розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання;

– у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Криміналістика», а також при підготовці підручників і посібників, розробці навчально-методичних матеріалів.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті (м. Одеса, Україна, 7-8 квітня 2017 р.), «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 7-8 грудня 2018 р.), «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 15-16 лютого 2019 р.), «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Львів, 19-20 червня 2020 р.).

Публікації результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 10 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – в іноземному науковому періодичному виданні (Республіка Польща), а також чотири тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 207 сторінок. Список використаних літературних джерел складається з 290 найменувань (на 36 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, методи, об'єкт і предмет дослідження, окреслено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію та публікації, у яких відображено основні положення роботи, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1. Криміналістична характеристика умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Теоретичні передумови формування криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних

ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання» здійснено огляд наукової літератури, присвяченої питанням формування криміналістичної характеристики злочинів, на підставі чого запропоновано власне трактування криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Доведено, що криміналістична характеристика умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, є обов'язковим структурним елементом окремої криміналістичної методики, знання якої дозволяє правильно спланувати та організувати пошукову діяльність у межах конкретного кримінального провадження.

Акцентовано увагу на тому, що механізм скоєння умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, характеризується відсутністю підготовчих дій (елементу підготовки). Зазначається, що у зв'язку із цим криміналістична характеристика зазначених злочинів повинна розроблятися з урахуванням комплексного характеру таких злочинів.

На підставі аналізу наукової літератури, вивчення матеріалів слідчої та судової практики запропоновано включати до структури криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, відомості про обстановку та типові способи вчинення злочину, ознаки особи злочинця та потерпілого, слідову картину.

У підрозділі 1.2 *«Обстановка вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання»* зазначено, що обстановка вчинення злочину є вагомим елементом криміналістичної характеристики вказаних злочинів. Визначено, що обстановка вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, є сукупністю усіх факторів, в умовах дії яких особа вживає всіх можливих заходів для реалізації свого злочинного задуму. Особливу роль серед таких факторів складають просторово-часові особливості навколишнього середовища та їх вплив на протиправну поведінку особи, а також характер взаємовідносин між потерпілою особою та злочинцем.

Наголошено, що обстановка вчинення є обов'язковим елементом криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, та полягає в неправомірній поведінці потерпілого, зокрема це насильство, тяжка образа, знущання чи інші протизаконні дії, якщо вони спричинили або могли спричинити тяжкі наслідки для винного або його близьких.

У підрозділі 1.3 *«Типові способи та сліди умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного*

хвилювання» виокремлено групи способів вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, та слідів, що залишилися внаслідок їх вчинення, на матеріальні та ідеальні.

Визначено, що для умисних тяжких тілесних ушкоджень, учинених у стані сильного душевного хвилювання характерним є відсутність етапу готування до вчинення злочину, оскільки емоційний стан в особи злочинця, що спонукає його до вчинення зазначеної категорії злочину, є раптовим та швидкоплинним.

З'ясовано, що вагому інформацію про спосіб вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, учинених у стані сильного душевного хвилювання, надає судовий медик, який у ході експертного дослідження встановлює, коли та як були заподіяні ті чи інші тілесні ушкодження, у якому положенні перебували потерпії та злочинець тощо.

У підрозділі 1.4 *«Особа злочинця та потерпілого умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання»* на підставі аналізу вивчених кримінальних проваджень наведено типові відомості про осіб, які скоюють умисні тяжкі тілесні ушкодження у стані сильного душевного хвилювання.

Встановлено, що злочинцями зазначеної категорії злочинів є переважно чоловіки (91,5 %) у віці від 30 до 50 років. Рівень освіти таких осіб, як правило, невисокий – базова та середня освіта (70 %). Більшість із них не має постійного джерела доходу (67 %).

Вказується, що потерпілою внаслідок умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання, є фізична особа, якій унаслідок її неправомірних та антиморальних дій, що характеризуються протизаконним насильством, систематичним знущанням або тяжкою образою щодо особи злочинця, було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження, а також фізична особа, яка внаслідок помилки винного, що перебуває під впливом сильного душевного хвилювання, випадково опинилася в ситуації чи втрутилася в її перебіг, внаслідок чого їй було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження.

Розділ 2. Особливості відкриття кримінального провадження та розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Початок кримінального провадження. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання»* визначено типові джерела інформації про вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного

хвилювання, особливості дій слідчого у зв'язку з одержанням інформації та перелік обставин, що підлягають доказуванню.

Охарактеризовано, що початковий етап розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, починається з моменту отримання відомостей про кримінальне правопорушення органами досудового розслідування чи прокурором, внесення їх до ЄРДР та проведення усіх можливих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій для встановлення особи злочинця та повідомлення йому про підозру.

Враховуючи, що обставини, які підлягають з'ясуванню, є вагомою підставою для належної організації та планування розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, дисертантом наведено їх перелік, типовий для вказаної категорії кримінальних проваджень.

У підрозділі 2.2 *«Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, та відповідні їм алгоритми дій слідчого»* підкреслено значущість ситуаційного підходу у формуванні методико-криміналістичних рекомендацій з розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання.

Автором підтримано підхід щодо диференціації початкового та наступного етапів розслідування, критеріями розмежування яких є не лише проведення початкових слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, а і прийняття рішення щодо повідомлення про підозру.

Визначено типові слідчі ситуації, характерні для початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, залежно від наявності та характеру відомостей про підозрюваного та інших обставин злочину (відомі основні обставини умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, та затримано підозрюваного, підозрюваний втік і переховується та ін.).

У підрозділі 2.3 *«Типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Тактичні операції»* наведено науково-практичні рекомендації щодо проведення розслідування на наступному етапі, а також організації тактичних операцій.

Головним критерієм типізації слідчих ситуацій наступного етапу розслідування дисертантом визначено позицію сторони захисту щодо повідомленої підозри (підозрюваний вину визнає повністю, визнає лише

частково, не визнає і заявляє про алібі, заявляє, що не пам'ятає про обставини події).

Залежно від слідчої ситуації можуть проводитися такі слідчі (розшукові) дії: перевірка інформації, яка надходить від потерпілого; освідування потерпілого; огляд місця події; допити; вилучення одягу, взуття; обшуки; слідчий експеримент; призначення судово-медичних, судово-психіатричних та криміналістичних експертиз; затримання та обшук підозрюваного; допит підозрюваного; одночасні допити; пред'явлення для впізнання тощо.

Сформульовано особливості здійснення таких тактичних операцій: «затримання підозрюваного», «співучасники», «перевірка показань підозрюваного» та ін., які є типовими для розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання.

Розділ 3. Особливості тактики окремих слідчих дій під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання складається із чотирьох підрозділів, у яких висвітлено особливості проведення слідчих (розшукових) дій та призначення судових експертиз, що найчастіше стають найбільш дієвими способами отримання доказової інформації.

У підрозділі 3.1 *«Особливості огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання»* на основі аналізу наукових поглядів та результатів емпіричного дослідження виділено основні завдання огляду місця події при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання.

Наголошено, що особливості тактики цієї слідчої дії передусім визначаються об'єктами, етапами огляду, слідчими ситуаціями, що склалися. Відповідно дисертантом визначено специфіку підготовчого, робочого та заключного етапів огляду місця події, доведено важливість здійснення більш якісного дослідження обстановки на місці події, а також належної фотофіксації ходу та результатів огляду.

Доведено важливість проведення освідування потерпілого та підозрюваного у процесі розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Весь процес освідування умовно поділено на три етапи: 1) підготовчий, який включає дії зі збору й аналізу інформації про спосіб заподіяння тілесних ушкоджень і засоби злочину, характер дій, час та місце заподіяння тілесних ушкоджень та освідування; 2) робочий етап, який включає: підготовчі дії до безпосереднього огляду, що виражаються у виконанні процесуальних вимог освідування; огляд людини; 3) заключний етап – фіксація процесу освідування та опис виявлених слідів. Зазначено

необхідність залучення до вказаної слідчої (розшукової) дії спеціалістів у галузі медицини.

У підрозділі 3.2 «*Особливості тактики допиту підозрюваних і свідків під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання*» з'ясовано предмет допиту підозрюваного, який включає визначення характеру взаємовідносин із потерпілим; мотиву умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання; способу вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання; наявності та місця знаходження слідів умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання; часу та місця вчинення зазначеного злочину та дій підозрюваного, які були здійснені після вчинення кримінального правопорушення.

З огляду на особливості механізму вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, визначено коло загальних обставин, які повинні бути з'ясовані під час допиту свідків: 1) обставини вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання: спосіб, час, місце, знаряддя; місцезнаходження слідів; 2) особа злочинця: його персональні дані; наявність соціального або іншого зв'язку між потерпілим та злочинцем; ознаки зовнішності та характеру підозрюваного, його психологічний та фізіологічний стан; 3) наслідки вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання: характер насильства; вид та локалізація тілесних ушкоджень; 4) обставини, які передували вчиненню умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання: наявність конфлікту між потерпілим та злочинцем тощо.

Встановлено, що предмет допиту свідків залежить від того, до якої групи належить свідок. Перша група – свідки-очевидці умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання; друга група – свідки з числа близьких родичів чи знайомих потерпілого; третя група – медичні працівники, які надавали потерпілому медичну допомогу після вчинення злочину; четверта група – свідки з числа родичів чи знайомих підозрюваного.

У підрозділі 3.3 «*Особливості слідчого експерименту під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання*» наголошено, що слідчий експеримент під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, проводиться за необхідності: встановлення детального механізму нанесення тяжких тілесних ушкоджень, його окремих складових і визначення послідовності дій

підозрюваного і потерпілого; встановлення можливості нанесення підозрюваним тих чи інших тілесних ушкоджень потерпілому в певний спосіб; реконструкції зміненої обстановки місця події; перевірки фактичної можливості з боку очевидців.

Досліджено алгоритми дій слідчого на підготовчому, робочому та заключному етапах слідчого експерименту, визначено їх особливості у кримінальних провадженнях про умисні тяжкі тілесні ушкодження, заподіяні у стані сильного душевного хвилювання.

Визначено типові слідчі ситуації, які можуть виникнути в ході проведення слідчого експерименту: коли підозрюваний визнає свою вину і пам'ятає обставини події та коли підозрюваний часткового визнає свою вину, але деякі обставини події не може пригадати.

У підрозділі 3.4 *«Призначення судових експертиз під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання»* на основі аналізу емпіричного матеріалу з'ясовано, що найефективнішою формою використання спеціальних знань при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є залучення експерта (вказали 87 % опитаних працівників).

Розкрито, що найчастіше, а саме у 98,7 % кримінальних проваджень призначалася судово-медична експертиза потерпілого та судово-психіатрична експертиза підозрюваного; у 9 % кримінальних проваджень – судово-імунологічна; у 17 % – криміналістичні експертизи різних видів.

Запропоновано рекомендації щодо призначення відповідних експертиз, а саме правильного визначення об'єктів, які підлягають дослідженню, повноти поставлених експертові питань та послідовності призначення експертиз.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробці окремої криміналістичної методики розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі:

1. Підкреслено, що криміналістична характеристика умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є науковою категорією, що має важливе теоретичне значення для побудови методики розслідування цього виду злочинів та

практичне значення для процесу розслідування окремого злочину, оскільки дозволяє сформулювати типові версії вчиненого та визначити шляхи і способи їх перевірки.

Встановлено, що зміст криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, становить сукупність типових відомостей про спосіб вчинення злочину, сліди умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, особу потерпілого та особу злочинця, обстановку. Кожен із вказаних елементів тісно пов'язаний з іншими та детермінує їх.

2. Доведено, що обстановка умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, охоплює конкретні об'єктивно-предметні умови, що передусім виявляються у специфічній поведінці потерпілого – протизаконному насильстві, систематичному знущанні чи тяжкій образі. Обставини місця та часу вчинення злочину індивідуалізують його та дають підстави висувати версії щодо особи злочинця, потенційних свідків події тощо.

Аргументовано, що обстановка вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, становить систему просторово-часових характеристик місця події, яка використана злочинцем, наявність на місці події носіїв матеріальної та ідеальної інформації.

Наголошено, що обстановка умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання з її просторовими та часовими характеристиками – це той елемент криміналістичної характеристики, який на практиці переважно виникає ситуативно та не обирається й не готується заздалегідь, проте має важливе значення для розслідування злочину.

3. Під способом вчинення злочину, передбаченого ст. 123 КК України, пропонується розуміти систему умисних дій із вчинення злочину, спрямованого на заподіяння сильного фізичного болю чи морального страждання шляхом насильства. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних факторів злочинної діяльності, спрямованої на здійснення умисних тяжких тілесних ушкоджень, дає підстави запропонувати класифікацію типових способів їх вчинення на таких підставах: за метою; за мотивом; за методами впливу та формою діяльності; залежно від суб'єкта безпосереднього впливу на злочинця (тяжка образа з боку потерпілого тощо); за часом настання наслідків.

Наголошено, що характеристика способів вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, включає в себе відомості про місце та роль цих діянь у

системі протиправної діяльності, а також відомості про способи їх безпосереднього вчинення та приховування.

Слідова картина умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, охоплює сукупність матеріальних та ідеальних слідів, які можна згрупувати в такі комплекси: сліди на місці вчинення злочину та поза місцем його вчинення; сліди на знаряддях вчинення злочину; сліди на тілі злочинця та потерпілого.

Визначено, що слідова картина умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, – це сукупність відомостей про типові ознаки обстановки вчинення злочину, зокрема місце, час і умови, та сліди злочину.

4. Акцентовано увагу на тому, що відомості про особу злочинця і особу потерпілого дозволяють за умов дефіциту вихідної інформації про обставини вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, по-перше, висунути версії стосовно особи злочинця та мотивів вчинення кримінального правопорушення; по-друге, визначити шляхи і засоби перевірки цих версій і по-третє, визначити спрямування ходу розслідування в цілому.

Виокремлено морально-психологічні риси особи злочинця та потерпілого. Підкреслено, що злочинець та потерпілий зазвичай бувають знайомі або між ними існують соціально-побутові зв'язки. Встановлено, що особа потерпілого обирається злочинцем з урахуванням конкретної обстановки.

Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволяє подати узагальнену характеристику особи злочинця, що вчинив умисні тяжкі тілесні ушкодження у стані сильного душевного хвилювання. Здебільшого це чоловік (87 %) в активному працездатному віці від 30 до 50 років (майже 49 %), що має повну загальну середню освіту (44 %), не має, як правило, судимості та прямо чи опосередковано знайомий з потерпілою особою (75 %).

5. Констатовано, що джерелами інформації про вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень у стані сильного душевного хвилювання бувають заяви потерпілих; повідомлення близьких родичів; повідомлення з медичних установ; повідомлення зі ЗМІ; а також безпосереднє виявлення ознак злочину слідчим та оперативним працівником під час іншого кримінального провадження тощо.

Обґрунтовано, що при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, слідчому необхідно встановлювати такі обставини: чи відбулося заподіяння тілесного ушкодження; час і місце вчинення злочину; яке тілесне ушкодження заподіяне, чи не було воно небезпечним для життя у момент завдання; спосіб заподіяння ушкодження; знаряддя, яким було

заподіяне ушкодження; чи не скоєно діяння в стані необхідної оборони або крайньої необхідності; чи не заподіяне тілесне ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони; чи не відбувалися систематичне завдання побойів або інші насильницькі дії, що носять характер мордування або катування.

6. Наголошується, що процес досудового розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, обумовлений слідчою ситуацією, від якої залежить перелік основних тактичних завдань та шляхи і засоби їх виконання, тобто комплекси слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Виокремлено, що типовими слідчими ситуаціями початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є такі: кримінальне провадження розпочато за заявою потерпілої особи про вчинення щодо неї тілесних ушкоджень відомою їй особою; кримінальне провадження розпочато за заявою потерпілої особи про вчинення щодо неї тілесних ушкоджень незнайомою особою, яка не затримана; кримінальне провадження розпочато за повідомленням медичних установ про доставлення особи з тілесними ушкодженнями кримінального характеру.

Висвітлено особливості розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, на початковому етапі з урахуванням характерних для нього слідчих ситуацій і тактичних завдань, що підлягають вирішенню на кожному із етапів досудового розслідування.

7. Запропоновано виокремити слідчі ситуації наступного етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, залежно від джерела й обсягу інформації, яка перебуває у слідчого; займаної позиції учасників кримінального провадження (зокрема, підозрюваного). Відповідно до цього визначені типові алгоритми дій слідчого.

З'ясовано, що на подальшому етапі розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, типові слідчі ситуації доцільно визначити залежно від позиції підозрюваного: підозрюваний визнає свою вину в повному обсязі; підозрюваний визнає свою вину частково; підозрюваний не визнає своєї вини у вчиненні злочину.

Розкрито, що відповідно до кожної слідчої ситуації обирається певний алгоритм дій слідчого й тактичні операції («збирання первинної інформації», «встановлення очевидців», «встановлення особи, яка вчинила злочин», «встановлення потерпілого», «перевірка зв'язків потерпілого», «розшук злочинця», «затримання злочинця», «вивчення

особи підозрюваного»). Їх проведення на практиці здійснюється найчастіше.

8. Констатовано, що особливості огляду місця події умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, обумовлені специфікою слідчих ситуацій та характером предмета огляду (громадські місця, частина місцевості, подвір'я тощо).

Встановлено, що основними завданнями огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є вивчення та фіксація обстановки місця події з метою встановлення характеру і механізму події; виявлення та вилучення слідів злочину; виявлення ознак, які характеризують осіб, які брали участь у вчиненні злочину; виявлення ознак, які характеризують особу потерпілого; одержання вихідної інформації для встановлення напрямів розслідування.

Підкреслено, що тактика проведення огляду місця події умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання визначається такими обставинами: видом злочину та способом його вчинення, видом об'єктів, що підлягають огляду, залишеними слідами, а також слідчими ситуаціями, що склалися.

Наголошено, що освідування особи (як потерпілого, так і підозрюваного) під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є невідкладною слідчою (розшуковою) дією, під час якої може бути з'ясовано, чи є на тілі потерпілого чи підозрюваного особливі прикмети, які саме, їх локалізація; тілесні ушкодження, сліди злочину та їх локалізація; частинки тих чи інших речовин.

9. Запропоновано під час висвітлення тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, виокремлювати вербальні (допити, освідування, пред'явлення для впізнання) та невербальні (слідчий огляд, огляд речей і документів, обшук, тимчасове вилучення майна, слідчий експеримент) дії.

Визначено, що одним із основних засобів збирання доказів під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є допит потерпілого та свідків.

Обґрунтовано, що під час допиту підозрюваного в умисних тяжких тілесних ушкодженнях, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, можна виділити такі типові запитання: «Чи страждаєте Ви будь-яким психічним чи фізичним захворюванням?», «Чи зверталися коли-небудь до лікаря психіатра чи нарколога?», «Чи вживали Ви незадовго, під час або після вчинення злочину алкоголь, наркотичні засоби чи психотропні речовини?», «Що відбувалося в день вчинення

кримінального правопорушення до настання кримінальної події?», «Що передувало кримінальному правопорушенню?», «Чи відбувалося систематичне знущання, протиправне насильство чи тяжка образа з боку потерпілого?», «Якщо так, то в чому це полягало?» тощо.

10. Доведено, що під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, слідчий експеримент є добровільною слідчою (розшуковою) дією, яка повинна проводитися з підозрюваним та за наявності свідків, окремо зі всіма свідками, які стали очевидцями цього кримінального правопорушення. Отже, метою проведення слідчого експерименту з підозрюваним є перевірка можливості в певних умовах вчинити певні дії за певний проміжок часу та перевірка настання наслідку у вигляді заподіяння смерті особі, а також важливим у цьому досліді є встановлення причин, що сприяли вчиненню злочину.

Визначено, що доцільність проведення слідчого експерименту в ході розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, є беззаперечною, що обумовлено характером скоєння кримінального правопорушення.

Встановлено, що слідчий експеримент у кримінальному провадженні про умисні тяжкі тілесні ушкодження, заподіяні у стані сильного душевного хвилювання, допомагає встановити: послідовність дій, що будуть демонструватися; опір, який чинила жертва; характер дій потерпілого та підозрюваного; ушкоджень, які могла заподіяти жертва підозрюваному; місце, де знаходилися знаряддя вчинення злочину та ін.

11. Констатовано, що під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, виникає необхідність використання спеціальних знань у вигляді залучення експерта для забезпечення ефективності, всебічності та достовірності.

Охарактеризовано, що під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, може виникнути потреба у призначенні значної кількості судових експертиз, оскільки чимало слідів залишається як на місці події та одязі потерпілого, знаряддях (тілесні ушкодження, пошкодження одягу, нашарування крові на предметах тощо), так і на території, де відбулося кримінальне правопорушення (сліди ніг, знаряддя злочину).

Встановлено, що при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, проводять: судово-медичну, дактилоскопічну, трасологічну, медико-криміналістичну, судову експертизу холодної зброї, балістичну, судово-психологічну, судову наркологічну експертизи. Завдання окремих судових експертиз пов'язані між собою, а тому від правильності їх

проведення, від повноти і грамотності поставлених на розсуд експерта питань залежить якість висновку.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Строк І.А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 5. С. 277-283.

2. Строк І.А. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *KELM*. 2020. № 7. С. 189-194 (Республіка Польща).

3. Строк І.А. Час, місце та обстановка вчинення ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *Юридична наука*. 2019. № 7. С. 169-175.

4. Строк І.А. Типові способи вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *Юридична наука*. 2019. № 8. С. 233-240.

5. Строк І.А. Початок розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *Юридична наука*. 2019. № 9. С. 201-207.

6. Строк І.А. Особливості тактики допиту підозрюваного у вчиненні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. *Юридична наука*. 2019. № 11. С. 178-183.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Строк І.А. Теоретичні передумови формування криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 7–8 квітня 2017 р.). – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 61–63.

8. Строк І.А. Особливості тактики допиту потерпілого у злочинах умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Теорія і практика сучасної юриспруденції: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 7–8 грудня 2018 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 77–80.

9. Строк І.А. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час досудового розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Право як

ефективний суспільний регулятор: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 15–16 лютого 2019 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 56–59.

10. Строк І.А. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування умисного вбивства, заподіяного в стані сильного душевного хвилювання. Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19–20 червня 2020 р. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 41–44.

АНОТАЦІЯ

Строк І. А. Методика розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Харків, 2021.

У дисертації сформовано окрему криміналістичну методику досудового розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Визначено теоретичні передумови формування криміналістичної характеристики умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Встановлено обстановку вчинення умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Окреслено типові способи та сліди умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Наголошено на особливостях особи злочинця та потерпілого від умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Наведено особливості початку кримінального провадження; сутність та значення обставин, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання. Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання, відповідні їм алгоритми дій слідчого та типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування; з'ясовані тактичні операції та особливості огляду місця події під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного

хвилювання. Виокремлено особливості тактики допиту підозрюваних і свідків, слідчого експерименту та призначення судових експертиз під час розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання.

Ключові слова: криміналістична методика, тілесні ушкодження, сильне хвилювання, обстановка, слідова картина, особа потерпілого, особа злочинця, обставини, етапи розслідування, тактичні операції, тактика, допит, судові експертизи.

АННОТАЦИЯ

Строк И. А. Методика расследования умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Харьковский национальный университет внутренних дел Министерства внутренних дел Украины, Харьков, 2021.

В диссертации сформирована отдельная криминалистическая методика предварительного расследования умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Определены теоретические предпосылки формирования криминалистической характеристики умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Установлена обстановка совершения умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Определены типичные способы и следы умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Отмечены особенности личности преступника и потерпевшего от умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения.

Определено, что лицо потерпевшего и лицо преступника является центральными элементами криминалистической характеристики умышленного убийства, совершенного в состоянии сильного душевного волнения. Их роли переплетаются настолько, что один субъект ведет себя агрессивно с позиции «нападающего», переходит на позицию «потерпевшего», а субъект, который потерпел издевательства, оскорбления, насилия со позиции «потерпевшего» переходит на позицию «нападающего». Таким образом, выяснение типов поведения как одних, так и других является неотъемлемой частью нашего исследования.

Установлено, что расследование тяжких телесных повреждений, осуществляется при определенных условиях, которые отличаются для каждого из его этапов и преследуют определенные тактические задачи. Для решения последних следователем проводится соответствующий алгоритм действий. Однако в отдельных случаях нужно использовать как средство доказывания согласован комплекс как следователей (розыскных), негласных следственных (розыскных) действий, так и оперативно-розыскных, процессуальных и организационных мероприятий, который принято называть тактическими операциями. Для досудебного расследования указанных уголовных правонарушений характерны такие тактические операции, как «Сбор первичной информации», «Установление очевидцев», «Установление лица, совершившего преступление», «Установление потерпевшего», «Проверка связей потерпевшего», «Розыск преступника», «Задержание преступника», «Установление соучастников», «Изучение личности подозреваемого», «Преодоление противодействия».

Приведены особенности начала уголовного производства; сущность и значение обстоятельств, подлежащих выяснению при расследовании умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Выделены типичные следственные ситуации первоначального этапа расследования умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения, соответствующие им алгоритмы действий следователя и типичные следственные ситуации следующего этапа расследования; выяснены тактические операции и особенности осмотра места происшествия при расследовании умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения. Выделены особенности тактики допроса подозреваемых и свидетелей, следственного эксперимента и назначения судебных экспертиз при расследовании умышленных тяжких телесных повреждений, причиненных в состоянии сильного душевного волнения.

Ключевые слова: криминалистическая методика, телесные повреждения, сильное волнение, обстановка, следовая картина, личность потерпевшего, личность преступника, обстоятельства, этапы расследования, тактические операции, тактика, допрос, судебные экспертизы.

ANNOTATION

Strok I. A. Methodology for Investigation of Intentional Grievous Bodily Harm inflicted in a State of Extreme Emotional Disturbance. – *Qualifying research paper printed as a manuscript.*

Thesis for a degree of candidate of legal sciences in a specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational Search Activity. – Kharkiv National University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The separate forensic methodology of pre-trial investigation of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance is developed in the thesis. Theoretical backgrounds for the formation of forensic characteristics of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance are determined. The condition for intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance is established. Typical ways and traces of grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance are characterized. Emphasis is placed on the personality characteristics of the offender and the victim of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance. The features of the criminal proceeding's beginning, the essence and the significance of the circumstances that have to be clarified during the investigation of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance are presented. The typical investigative situations of the initial stage of the investigation of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance and the corresponding algorithms for the investigator's actions, and typical investigative situations of the following investigation stage are identified; the tactical operations and features of the scene examination during the investigation of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance are clarified. The features of the tactics of interrogating suspects and witnesses, the investigative experiment, and the appointment of forensic examinations during the investigation of intentional grievous bodily harm inflicted in a state of extreme emotional disturbance are highlighted.

Keywords: forensic methodology, bodily harm, extreme disturbance, condition, crime pattern, personality of the victim, personality of the offender, circumstances, stages of investigation, tactical operations, tactics, interrogation, forensic examinations.

Підписано до друку _____

Формат паперу 60x84 1/16. Папір для множних апаратів
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,1
Тираж 100 прим.

Надруковано у копі-центрі «Panda-Print»

(ФО-П Панарін В.С.)

61050, м. Харків, м. Фейєрбаха, 11-б